

УДК 374:37.09]:341.3.018(477)
DOI: 10.37026/2520-6427-2023-113-77-81

Наталія ДАВИДЮК,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри психології
та інклюзивної освіти,
методист лабораторії національного виховання
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0009-0002-6085-8511
e-mail: dnyu@ukr.net

ВИВЧЕННЯ ОСВІТНІХ ПОТРЕБ І ЗАПИТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ІЗ ПИТАНЬ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті подано результати дослідження освітніх потреб і запитів педагогічних працівників із питань виховання учнів, організації позашкільної освіти. Встановлено, що в умовах воєнного стану актуальними проблемами для різних категорій педагогів є формування в учнів безпекових навичок, національних та загальнолюдських цінностей, психолого-педагогічна підтримка дітей, зокрема тих, які мають статус внутрішньо переміщених осіб, організація дистанційної взаємодії між учасниками освітнього процесу тощо. Спостерігається посилення зацікавленості психологічними аспектами розвитку та виховання дитини, зокрема з особливими освітніми потребами, формуванням партнерської взаємодії з

батьками учнів, способами протидії різним формам насильства. З'ясовано, що більшість опитаних педагогів надають перевагу змішаному навчанню, що дозволяє поєднати можливості дистанційної та очної взаємодії. Учасники опитування запропонували орієнтовні теми лекцій, практичних занять, методичних заходів, які б їх зацікавили.

Дослідження підтвердило важливість застосування різноманітних форм, методів професійного розвитку педагогічних працівників.

Ключові слова. Освітні потреби і запити, форми, методи професійного розвитку, педагогічні працівники, виховання дітей та підлітків, позашкільна освіта.

Natalia DAVYDYUK,
Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer,
Department of Psychology and Inclusive Education
Rivne Institute of Postgraduate
Pedagogical Education,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0009-0002-6085-8511
e-mail: dnyu@ukr.net

STUDY OF EDUCATIONAL NEEDS AND REQUESTS PEDAGOGICAL EMPLOYEES ON STUDENT EDUCATION ISSUES AND OUT-OF-SCHOOL EDUCATION ORGANIZATIONS UNDER THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL

Abstract. The article presents the results of a study of the educational needs and requests of pedagogical workers in matters of student education, organization of extracurricular education.

It has been established that in the conditions of martial law, the formation of safety skills, national and universal human values in students, psychological and pedagogical support of children, including those with the status of internally displaced persons, organization of

remote interaction between participants in the educational process are urgent problems for various categories of teachers etc.

There is an increase of interest in the psychological aspects of the development and upbringing of a child, including those with special educational needs, the formation of partnership with the parents of students, and methods of countering various forms of violence. In addition, the formation of educational needs and requests

is influenced by the tasks defined in the regulatory and legal documents in the field of education, the job duties of teachers, as well as their work experience.

It has been found that the majority of interviewed teachers prefer blended learning, which allows combining the possibilities of remote and face-to-face interaction in the formation of the necessary competencies in students. The participants of the survey, as active subjects of their own professional development, suggested indicative topics of lectures, practical classes, methodical activities that would be of interest to them.

The study confirmed the importance of using various forms and methods of professional development of pedagogical workers. The results of the study are of practical importance for the organization of the work of the heads of professional communities of pedagogical workers, consultants of the CPDP, teachers and methodologists of post-graduate pedagogical education institutes.

Key words: educational needs and requests, forms, methods of professional development, teaching staff, education of children and adolescents, extracurricular education.

Постановка проблеми. Одним із основних завдань закладів післядипломної педагогічної освіти є створення умов для розвитку професійної компетентності педагогічних працівників закладів освіти. Суттєвий вплив на цей процес мають численні виклики, які постали нині перед Україною. У непростих умовах воєнного часу педагогічні працівники ведуть активний пошук шляхів вирішення проблем в організації освітнього процесу. Саме тому актуальним стає вивчення їхніх освітніх потреб та запитів, що викликані змінами та новими обставинами.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Сучасні підходи до функціонування системи освіти в умовах воєнного стану, що характеризуються пошуком нових підходів, форм, педагогічних технологій до навчання, організації освітнього процесу через реалізацію проектною діяльністю, освітніх та наукових ініціатив представлені в збірнику Міністерства освіти і науки України (Шкарлет, 2022).

Проблеми розвитку післядипломної педагогічної освіти в умовах розбудови нової української школи, інноваційні напрями науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників розглядаються в роботах В. Олійника, М. Кириченка, О. Отич, Т. Сорочан, О. Бондарчук, Н. Діденко, Л. Сергєєва, Н. Клокар, В. Сидоренко, М. Скрипник та ін., які акцентують увагу на необхідності врахування в післядипломній освіті мотивів навчання педагогічних працівників, їхнього прагнення до вирішення важливих професійних проблем (Олійник та ін., 2017, с. 385).

У працях Т. Лукіної, С. Івашнєвої досліджуються поняття «освітня потреба» та «освітній запит», їхня суть та співвідношення. Так, термін «освітня потреба» розуміється як відсутність або нестача в знаннях, умінь, навичках для вирішення конкретної проблеми, а «освітній запит» – завжди осмислений (Лукіна, 2022, с. 111) і включає масштаб, характер та ступінь зацікавленості особи в певній освітній послугі, що має суб'єктивні та персоналізовані характеристики

(Івашнєва, 2018, с. 31). Тому наявні освітні потреби спонукають педагогічних працівників означити конкретні запити, які й мають враховуватися в післядипломній педагогічній освіті з метою розроблення відповідних освітніх програм.

Мета статті полягає у вивченні освітніх потреб та запитів педагогічних працівників із питань виховання учнів, організації позашкільної освіти в умовах воєнного часу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упродовж серпня-вересня 2022 року проведено опитування педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти щодо їхніх освітніх потреб і запитів. Опитування проводилось онлайн за допомогою google-форми. Участь в опитуванні взяли 376 керівних та педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти з 29 територіальних громад Рівненської області: Балашівська – 1, Березнівська – 59, Бокіймівська – 9, Вараська – 3, Варковицька – 6, Великомежиріцька – 3, Великоомелянська – 1, Вербська ТГ – 2, Демидівська – 1, Дубенська – 36, Зарічненська – 19, Здолбунівська – 3, Квасилівська – 3, Корнинська – 1, Костопільська – 1, Локницька – 1, Малолобашанська – 1, Мירוощанська – 10, Млинівська – 1, Острозька – 3, Повчанська – 1, Полицька – 1, Привільненська – 4, Радивилівська – 1, Рівненська – 99, Сарненська – 83, Семидубська – 11, Смизька – 3, Тараканівська ТГ – 9.

Серед респондентів, які взяли участь в опитуванні: консультанти центрів професійного розвитку педагогічних працівників (*далі* – ЦПРПП) – 9, директори закладів загальної середньої освіти (*далі* – заклади ЗСО) – 11, заступники директорів із виховної роботи (*далі* – ЗДВР) – 49, педагоги-організатори – 38, класні керівники – 231, вчителі-предметники – 15, асистенти вчителя – 3, вчителі початкових класів – 7, вихователі гуртожитків – 5, вихователі групи подовженого дня – 4, практичні психологи – 4.

Респонденти взяли участь в опитуванні за власним бажанням. Найбільш зацікавлені професійні групи, згідно з опитуванням – класні керівники, ЗДВР і педагоги-організатори.

На запитання «Про що б ви хотіли дізнатися більше у сфері виховання учнів?» консультанти ЦПРПП та директори закладів ЗСО відзначили такі питання: національно-патріотичного виховання – 40%; наскрізного виховання цінностей в учнів – 35%; питання особливостей виховання дітей в умовах воєнного часу – 25%.

Заступників директорів з виховної роботи цікавлять такі питання: психолого-педагогічної підтримки, виховання дітей у воєнний час – 16,3%; національно-патріотичного виховання – 10,2%; взаємодії педагогів і батьків, особливостей родинно-сімейного виховання дитини – 10,2%; виховання учнів в умовах НУШ – 8,1%; попередження насильства, шкідливих звичок – 8,1%; організації процесу наскрізного виховання цінностей в умовах НУШ – 8,1%; моніторингу реалізації Програми національного виховання у закладах освіти Рівненщини на 2020–2025 роки – 8,1%; планування виховної роботи (річне та перспективне) – 6,1%; особливостей виховання дітей з особливими освітніми потребами – 6,1%; нормативно-правового забезпечення

виховного процесу – 6,1%; формування компетентностей в учнів, зокрема життєвих і соціальних – 4,0%; практичні аспекти виховання дитини – 4,0%; інші питання – 4,0%.

Відповідно до результатів опитування педагогічні організатори виявили зацікавленість такими темами: психолого-педагогічна підтримка дітей в умовах воєнного часу – 21,0%; національно-патріотичне виховання – 15,8% (зокрема організація дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»); особливості організації дистанційної взаємодії з дітьми – 13,2%; згуртування колективу дітей, розвиток учнівського самоврядування в закладі освіти – 13,2%; взаємодія школи і сім'ї у вихованні дитини, родинно-сімейне виховання – 10,5%; сучасні форми та методи виховання дитини (зокрема метод проєктів) – 7,9%; формування компетентностей в учнів (зокрема здоров'язбережувальної) – 7,9%; вікові особливості розвитку дитини – 5,3%; інші питання – 5,3%.

Освітні запити класних керівників як найбільш чисельної професійної спільноти розподілилися таким чином: психолого-педагогічна підтримка та виховання дітей під час війни – 13,4%. Основними питаннями є: як підтримати та заспокоїти дитину під час війни; як подолати стрес у дітей під час війни; як виховувати дитину в умовах війни; як спілкуватися з дітьми, які стали свідками трагедій, спричинених воєнними діями та інші. Наступними у рейтингу за частотою окреслених професійних проблем є питання, що стосуються психології підліткового віку – 11,3%, зокрема педагогів цікавлять інтереси сучасних підлітків, особливості встановлення довірливих взаємовідносин між дорослими й підлітками, характер спілкування з дітьми підліткового віку тощо. Важливими для класних керівників є питання співпраці з батьками, сімейно-родинне виховання – 10,4%. Важливими визначені проблеми надмірної батьківської опіки, виправлення помилок батьківського виховання, налагодження партнерської співпраці з батьками учнів тощо. Актуальними є питання національно-патріотичного та громадянського виховання, про які зазначили 9,5% опитаних класних керівників. Також 7,4% класних керівників цікавить, як сформувати дружній колектив, навчити дітей працювати в команді, як допомогти адаптуватися в колективі дітям, які мають статус внутрішньо переміщених осіб, як допомогти дітям вирішувати конфлікти тощо. Для 6,5% педагогів актуальним є питання протидії булінгу в класному колективі. 6,1% класних керівників хотіли б дізнатися більше про особливості організації виховного процесу в новій українській школі. Про те, що поглиблення психологічних знань допоможе у вихованні дітей та підлітків, зазначили 5,2% педагогічних працівників, зокрема їх цікавить те, як сформувати в дітей адекватну самооцінку, як навчати і виховувати гіперактивних, замкнених, агресивних, тривожних, конфліктних дітей, як надати психолого-педагогічну підтримку та допомогу дітям у різних життєвих обставинах. Крім того, класні керівники потребують знань та вмінь щодо виховання дітей з особливими освітніми потребами – 4,8%, дистанційної взаємодії з учнями – 4,8%, застосування сучасних форм, методів, технологій виховання особистості – 3,9% (проєктної технології,

тренінгів, квестів, воркшопів тощо). Педагогами також були визначені проблеми: мотивації учнів до навчання – 3,5%; інформаційної безпеки – 3,0% (інтернет-залежність, кібербулінг, культура спілкування у соціальних мережах тощо); професійної орієнтації – 1,8% (як допомогти дитині обрати затребувану в суспільстві професію, застосовувати оптимальні форми та методи профорієнтаційної роботи з учнями); гендерне виховання і гендерна рівність – 1,7%; духовно-моральне виховання – 1,7%; упровадження ідей представників гуманної педагогіки 1,7%; соціальний вплив на розвиток і виховання дитини – 1,3%; методи оцінювання в умовах нової української школи – 0,9%; інші питання – 0,9% (як виховати у дитини почуття гідності, бути авторитетом для дитини, привчити дитину до щоденних рутин, навчити долати труднощі, а також як виховати успішну особистість, сформувати у неї навички здорового способу життя, вміння відстоювати власну думку тощо).

Учителі цікавляться як використовувати можливості навчальних предметів для національно-патріотичного виховання учнів, мотивувати їх до навчання, взаємодіяти з батьками учнів на засадах партнерства, враховувати психологічні особливості сучасних дітей, розвивати в них лідерські якості, формувати моральні цінності тощо.

Для асистентів учителя важливим є вміння допомогти дитині з особливими освітніми потребами знайти своє місце в суспільстві та колективі однолітків, конструктивно вирішувати конфлікти, які виникають між дітьми.

Сучасні форми та методи виховання дитини, зокрема з особливими освітніми потребами, цікавлять учителів початкових класів і вихователів. Практичні психологи зазначили як актуальну проблему виховання дітей у сім'ї.

Крім того, учасники опитування запропонували орієнтовні теми лекцій, практичних занять, методичних заходів, які б їх зацікавили: «Національно-патріотичне виховання в закладі освіти», «Педагогіка партнерства», «Виховання дітей з особливими освітніми потребами», «Виховний процес онлайн», «Соціальна адаптація дітей в умовах воєнного часу», «Педагогіка дитиноцентризму», «Створення та діяльність дитячої організації в закладі освіти», «Традиції українського народу», «Вікова психологія сучасних дітей», «Попередження проявів девіантної поведінки підлітків», «Організація безпечної діяльності в закладі освіти», «Створення безпечного освітнього середовища в умовах військового стану», «Медіаосвіта та медіаграмотність учасників освітнього процесу», «Формування творчої особистості дитини в закладі освіти», «Формування навичок Soft Skills», «Згуртування учнівського колективу та протидія булінгу», «Вальдорфська педагогіка» тощо.

Відповідно до результатів проведеного опитування 44,9% респондентів надають перевагу змішаній формі організації освітнього процесу, очне навчання є оптимальним для 30%, а дистанційне підтримали 25%.

Опитування також підтвердило важливість застосування різних форм та методів професійного розвитку керівних та педагогічних працівників. На

запитання «Яким формам та методам професійного розвитку ви надаєте перевагу?» учасники опитування поряд із тренінгами, майстер-класами, майстерками, презентаціями, практикумами також назвали онлайн-конференції, вебінари, онлайн-курси, перегляд ютуб-каналів, роботу з матеріалами освітніх інтернет-сайтів і кейсами методичних матеріалів тощо.

Участь в опитуванні взяли також 69 працівників закладів позашкільної освіти з територіальних громад Рівненської області (Рівненська – 14, Вараська – 9, Дубенська – 8, Зарічненська – 6, Степанська – 6, Городоцька – 4, Рафалівська – 2, Костопільська – 6, Корецька – 4, Соснівська – 5, Клеванська – 5).

Розподіл респондентів за посадами виявився таким: директори – 6, заступники директорів – 5, завідувачі відділів – 6, методисти – 5, керівники гуртків – 47.

На запитання «Які труднощі у професійній діяльності у вас виникли з початку військового стану?» 46,4% опитаних працівників закладів позашкільної освіти назвали організацію дистанційного навчання, зокрема технічну підтримку дистанційного навчання, пояснення онлайн-особливостей виконання вправ, завдань щодо виготовлення того чи іншого виробу, а також те, що не усі здобувачі освіти забезпечені необхідними технічними засобами. 30,4% педагогів зазначили, що їм важливо набути знань та вмінь щодо психологічної підтримки здобувачів освіти під час війни, реагування на безпекові виклики. 23,2% осіб вказали, що зменшилася кількість дітей і педагогів – учасники освітнього процесу виїхали за межі країни.

На запитання «Про які питання професійної діяльності ви б хотіли дізнатися більше?» працівники закладів позашкільної освіти відповіли так: 23,2% осіб хотіли б більше дізнатися про сучасні форми, методи, технології роботи з дітьми, зокрема з особливими освітніми потребами в період воєнного часу; організація дистанційного навчання, використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі зацікавила б 20,3% педагогів; 20,3% респондентів зазначили як актуальне питання психолого-педагогічної підтримки здобувачів освіти, організації роботи з дітьми, що мають статус внутрішньо переміщених, заохочення їх до гурткових занять; на фінансові питання, написання проєктів для отримання грантів вказали 13,0%; розбудова внутрішньої системи забезпечення якості освіти в ЗПО цікавить 11,6% опитаних працівників; нормативно-правове забезпечення діяльності ЗПО в умовах воєнного часу – 11,6%.

Респонденти також назвали орієнтовні теми лекцій, практичних занять, методичних заходів, які б вони хотіли відвідати: «Національно-патріотичне виховання дітей та підлітків», «Організація дистанційного навчання в системі позашкільної освіти та використання інформаційно-комунікаційних технологій», «Розбудова внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗПО», «Фандрейзинг та організація проєктної діяльності», «Вікові психологічні особливості дитини», «Інклюзивне навчання в системі позашкільної освіти», «Технології творчої діяльності», «Організація позашкільної освіти у воєнний час: нормативно-правове забезпечення», «Сучасні форми, методи, технології розвитку дітей різних вікових категорій» тощо.

Відповідно до відповідей учасників опитування 49,3% осіб надають перевагу змішаній формі навчання, очній – 27,5%, дистанційній – 23,1%.

Висновки. Отже, опитування педагогічних працівників закладів загальної середньої та позашкільної освіти виявили пріоритетні освітні потреби та запити у сфері виховання та позашкільної освіти. Так, працівників закладів освіти цікавлять проблеми психолого-педагогічної підтримки дитини в умовах воєнного часу, формування національних та загальнолюдських цінностей в дітей та молоді, соціалізації дітей з особливими освітніми потребами, організації дистанційної взаємодії з дітьми тощо. Крім того, на формування освітніх потреб і запитів впливають завдання, визначені в нормативно-правових документах у галузі освіти, посадових обов'язках педагогів, а також досвід їхньої роботи. Респонденти надають перевагу змішаному навчанню, що дозволяє поєднати можливості дистанційної та очної взаємодії при формуванні в учнів необхідних компетентностей.

Опитування підтвердило важливість застосування різних форм та методів професійного розвитку педагогічних працівників.

Перспективи подальших досліджень передбачають формування актуального змісту діяльності професійних спільнот педагогічних працівників закладів загальної середньої та позашкільної освіти, консультантів ЦПРПП, викладачів та методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Івашнова, С. (2018). Проєктування змісту навчання в системі післядипломної педагогічної освіти: освітні запити і потреби. *Нова педагогічна думка*. Рівне: РОППО. №2. С. 29–34.

Лукіна, Т. (2022). Освітні потреби керівника закладу загальної середньої освіти як індикатор розвитку професійної компетентності. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки»*. Вип. 20 (49). С.106–124.

Олійник, В., Кириченко, М., Отич, О., та ін. (2017). Проблеми і перспективи розвитку післядипломної педагогічної освіти в умовах розбудови нової української школи. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України)*: зб. наук. праць. Київ: Видавничий дім «Сам». С. 382–391.

Освіта України в умовах воєнного стану. *Інноваційна та проєктна діяльність*: наук.-метод. зб. / за заг. ред. С. М. Шкарлета. Київ; Чернівці: «Букрек». 2022. 140 с.

Сидоренко, В. (2016). Інноваційні напрями науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. *Інформаційний збірник для директора школи та завідувача дитячим садком*. Київ: РА «Освіта України». № 7/8 (48). С. 22–29.

REFERENCES

Ivashnova, S. (2018). Proiektuvannia zmistu navchannia v systemi pisladiplomnoi pedahohichnoi osvity: osvritni zapyty i potreby [Projecting the content of

training in the system of postgraduate pedagogical education: educational requests and needs]. *Nova pedahohichna dumka*. Rivne: ROIPPO. №2. S. 29–34. [in Ukrainian].

Lukina, T. O. (2022). Osvitni potreby kerivnyka zakladu zahalnoi serednoi osvity yak indyktor rozvytku profesiinoi kompetentnosti [Educational needs of the head of a general secondary education institution as an indicator of the development of professional competence]. *Visnyk pislidyplomnoi osvity. Seriya «Pedahohichni nauky»*. Vypusk 20 (49). S.106–124. [in Ukrainian].

Oliinyk, V. V., Kyrychenko, M. O., Otych, O. M., Sorochan, T. M., Bondarchuk, O. I., Didenko, N. H., Serheieva, L. M., Klokar, N. I., Sydorenko, V. V., Skrypnyk, M. I. (2017). Problemy i perspektyvy rozvytku pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity v umovakh rozbudovy novoi ukrainiskoi shkoly [Problems and prospects of the development of postgraduate pedagogical education in the conditions of the development of a New Ukrainian School]. *Naukove*

zabezpechennia rozvytku osvity v Ukraini: aktualni problemy teorii i praktyky (do 25-richchia NAPN Ukrainy). S.382–391. [in Ukrainian].

Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Scientific support for the development of education in Ukraine]. *Innovatsiina ta proiektna diialnist: naukovo-metodychnyi zbirnyk / za zahalnoi red. S. M. Shkarleta*. Kyiv-Chernivtsi «Bukrek». 2022. 140 s. [in Ukrainian].

Sydorenko V.V. Innovatsiini napriamy naukovo-metodychnoho suprovodu profesiinoho rozvytku pedahohichnykh pratsivnykiv u systemi pislidyplomnoi osvity [Innovative directions of scientific and methodical support of professional development of teaching staff in the postgraduate education system]. *Informatsiyni zbirnyk dlia dyrektora shkoly ta zaviduiuchoho dytiachym sadkom*. Kyiv: RA «Osvita Ukrainy». 2016. № 7–8(48). S. 22–29. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 20.01.2023

УДК 378.1:069.01

DOI: 10.37026/2520-6427-2023-113-81-86

Наталія ДЗЮБИШИНА,

кандидат педагогічних наук, доцент,
декан художньо-педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна

ORCID: 0000-0002-2704-8157

e-mail: natalia.dzyubyshyna@rshu.edu.ua

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті наголошується, що музеї сьогодні, відображаючи соціальні трансформації в суспільстві та культурі, зазнають неабияких змін у своїй структурі, змісті та діяльності. Музейна педагогіка як галузь знань має багатий потенціал виходу на міжпредметні горизонти, завдяки чому посилюються соціальні функції музеїв, збільшується їхня роль у наданні освітніх послуг молоді, зокрема на етапі здобуття вищої освіти. Відповідно музейна діяльність нині набуває дедалі більшого соціокультурного значення, значно зростає педагогічна роль музеїв у збереженні та інтерпретації культурної спадщини, в складних процесах соціальної адаптації, культурної ідентифікації, а також в освітньому процесі.

Окреслено підходи до вивчення музейної педагогіки здобувачами освіти різних спеціальностей, обговорено способи інтеракції музеїв із закладами освіти

та студентами закладів вищої освіти. Доведено думку про те, що сучасний музей під впливом активного оновлення, клопіткої роботи музейних працівників, інтеграції новітніх інформаційно-комунікаційних технологій фактично перетворюється із пасивного культурного чи наукового простору на справжній центр освіти й інформаційних технологій у сфері культури та творчих інновацій. За цих умов створення віртуального простору музею в умовах сьогодення не є рідкістю, навпаки, обов'язковою умовою його життя. Зважаючи на це, у найближчому майбутньому можна буде з упевненістю стверджувати про музейно-освітнє інформаційне середовище.

Ключові слова: музей, вища освіта, заклад вищої освіти, музейна педагогіка, інтеграція, інтерактивність музею, освітньо-культурний та науковий простір.

Natalia DZYUBYSHYNA,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Dean of the Artistic Pedagogical Faculty,
Rivne State University of the Humanities,
Rivne, Ukraine,

ORCID: 0000-0002-2704-8157

e-mail: dzyubisanatalia@gmail.com